

SIYOSIY ELITA VA UNING JAMIYAT HAYOTIDA TUTGAN O'RNI

Saminov Shohjahon Sharifjon o'g'li
Toshkent davlat transport universiteti
“Siyosatshunoslik” yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Rezyume

Annotatsiya: Ushbu maqolada siyosiy elita va uning jamiyat hayotidagi roli tahlil qilinadi. Siyosiy elita – bu jamiyatda siyosiy qarorlar qabul qilish va davlat siyosatini shakllantirishda yetakchi o‘rin tutuvchi katta ta’sirga ega guruhdir. Elita konsepsiyasi siyosatshunoslikda muhim o‘rin tutib, jamiyatdagi kuch tuzilmalarini va boshqaruv mexanizmlarini tushunishda asosiy rol o‘ynaydi.

Maqolada, avvalo, siyosiy elitaning ta’rifi va xususiyatlari ko‘rib chiqiladi, elitaning shakllanishi va uning jamiyatdagi boshqaruv va ta’sir doiralari tahlil qilinadi. Siyosiy elitani tashkil etuvchi guruhlarning ijtimoiy-iqtisodiy maqomi, ta’lim darajasi va hokimiyatni taqsimlashdagi roli batafsil o‘rganiladi.

Shuningdek, maqolada siyosiy elitaning jamiyatdagi barqarorlik va o‘zgarishlarga ta’siri, demokratik va avtoritar tuzumlardagi o‘rni hamda elita va oddiy fuqarolar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Siyosiy elita, elitalar nazariyasi, hokimiyat elitolari, siyosiy qarorlar, siyosiy iyerarxiya, ijtimoiy stratifikatsiya, elita sirkulyatsiyasi, davlat boshqaruvi, elita rekrutatsiyasi, siyosiy institutlar, elita va xalq munosabatlari, siyosiy sotsiologiya, oligarxiya, plyuralizm, elitistlik, siyosiy barqarorlik, siyosiy avlod.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭЛИТА И ЕЕ РОЛЬ В ОБЩЕСТВЕ

Резюме

Аннотация: В данной статье анализируется политическая элита и ее роль в обществе. Политическая элита – это группа, обладающая большим влиянием, занимающая лидирующие позиции в принятии политических решений и формировании государственной политики в обществе. Понятие элиты занимает важное место в политической науке и играет ключевую роль в понимании властных структур и механизмов управления в обществе.

В статье, прежде всего, рассматривается определение и характеристика политической элиты, анализируется формирование элиты и сферы ее контроля и влияния в обществе. Подробно изучены социально-экономический статус, уровень образования и роль групп, составляющих политическую элиту, в распределении власти.

В статье также освещается влияние политической элиты на стабильность и изменения в обществе, ее роль в демократических и авторитарных режимах, взаимодействие элиты и простых граждан.

Ключевые слова: Политическая элита, теория элит, властные элиты, политические решения, политическая иерархия, социальная стратификация, циркуляция элиты, государственное управление, рекрутирование элиты, политические институты, отношения между элитой и людьми, политическая социология, олигархия, плюрализм, элитарность, политическая стабильность, политическое поколение.

POLITICAL ELITE AND ITS ROLE IN SOCIETY

Resume

Abstract: This article analyzes the political elite and its role in society. The political elite is a group with great influence that takes a leading position in making political decisions and forming state policy in society. The concept of elite occupies an important place in political science and plays a key role in understanding power structures and management mechanisms in society.

The article, first of all, considers the definition and characteristics of the political elite, analyzes the formation of the elite and its spheres of control and influence in society. The socio-economic status, level of education and the role of the groups that make up the political elite in the distribution of power are studied in detail.

The article also highlights the influence of the political elite on stability and changes in society, its role in democratic and authoritarian regimes, and the interaction between the elite and ordinary citizens.

Key words: Political elite, theory of elites, power elites, political decisions, political hierarchy, social stratification, elite circulation, state administration, elite recruitment, political institutions, elite-people relations, political sociology, oligarchy, pluralism, elitism, political stability, political generation.

Kirish. Siyosiy elita jamiyatda muhim siyosiy qarorlar qabul qilish va davlat siyosatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Elitaning vazifalari, shakllanishi va jamiyatdagi ta'sirini o'rganish hozirgi siyosiy tizimlarning murakkabligini tushunishda zarurdir. Ushbu maqola siyosiy elita tushunchasini, uning jamiyat tuzilishidagi o'rnini va ta'sir doiralarini chuqurroq tahlil qilishni maqsad qiladi.

Siyosiy elita tushunchasi: Siyosiy elita - bu jamiyatdagi muhim siyosiy qarorlarni qabul qilish vakolatiga ega kichik guruh. Bu guruhning o'ziga xosligi ijtimoiy-iqtisodiy maqom, ta'lim darajasi, va hokimiyatga bo'lgan kirish imkoniyatlarida aks etadi. Elitalar nazariyasi bo'yicha klassik sotsiologlar Vilfredo Pareto va Gayetano Moska elitalarni siyosiy hokimiyatga intiluvchi va jamiyat

boshqaruvini qo'lida tutuvchi guruh sifatida ko'rsatadi[1]. Bu elita o'z mavqeyini saqlab qolish uchun muayyan institutsional va resurslar bazasini nazorat qiladi[2].

Elitaning shakllanishi va sirkulyatsiyasi: Siyosiy elitani shakllantiruvchi asosiy omillar – bu elita rekrutatsiyasi, ya'ni jamiyatda yetakchi lavozimlarga tayyorlash va tanlash jarayonlari. Elita a'zolari ko'pincha yuqori ta'limli, tajribali va iqtisodiy jihatdan ta'minlangan kishilar orasidan tanlanadi. Elita sirkulyatsiyasi - bu elitadagi yangi a'zolari qabul qilish va eskilarni chiqarib yuborish orqali yangilanish va moslashuvchanlikni ta'minlaydigan jarayon bo'lib, bu elitaning boshqaruv qobiliyatini saqlab qolishga imkon beradi. Bu jarayonlar jamiyatdagi siyosiy iyerarxiyaning barqarorligini va elitaning qobiliyatini ta'minlaydi.

Elitaning ijtimoiy stratifikatsiyadagi o'rni: Elita ijtimoiy stratifikatsiyaning yuqori qatlamini tashkil etadi. Ijtimoiy stratifikatsiya - bu jamiyatning turli ijtimoiy qatlamlarga bo'linishi bo'lib, siyosiy elita bu tuzilmaning eng yuqori pog'onasida joylashadi. Elita jamiyatda yuqori iqtisodiy resurslar, ta'lim va siyosiy qudratni boshqarish orqali boshqa qatlamlarga nisbatan ustunlikka ega bo'ladi. Bu ustunlik ularning jamiyatdagi siyosiy va iqtisodiy siyosatni belgilashda asosiy o'yinchi bo'lishiga olib keladi[3].

Siyosiy qarorlar va elita ta'siri: Siyosiy elita davlat boshqaruvini amalga oshirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Ularning qarorlari jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishini belgilaydi[4]. Siyosiy institutlar orqali amalga oshirilgan qarorlar elitaning kuchini mustahkamlaydi. Elita siyosiy va iqtisodiy resurslarni nazorat qilish orqali o'z pozitsiyasini saqlaydi va kengaytiradi. Demokratiya va avtoritarizm sharoitlarida elitaning ta'siri turlicha bo'lib, plyuralizm yoki oligarxiya shaklida namoyon bo'lishi mumkin[5].

Elita va xalq o'rtasidagi munosabatlar: Elita va xalq munosabatlari elitaga bo'lgan ishonch va xalqning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sir qilish darajasiga bog'liq. Demokratik tizimlarda elita va xalq o'rtasida ochiq dialog va hisobdorlik mavjud bo'lib, bu siyosiy barqarorlikni ta'minlaydi. Avtoritar tizimlarda esa elita va xalq o'rtasida kuchli tafovut mavjud bo'lib, bu siyosiy norozilik va beqarorlikni kuchaytirishi mumkin. Bu munosabatlar davlatning siyosiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi[6].

Siyosiy barqarorlik va elita avlodlari: Elitaning yuksak tayyorgarligi va yaxshi boshqaruv ko'nikmalari jamiyatdagi siyosiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Siyosiy barqarorlik davlat institutlarining barqarorligi va elita avlodlarining doimiy ravishda sifatli bo'lishi bilan bog'liq. Bu elitaning davlat boshqaruvidagi uzluksizligi va samaradorligini ta'minlaydi. Elitaning o'zgarishi, ya'ni avlodlar almashinuvi orqali ham jamiyatdagi barqarorlik ta'minlanadi. Elita o'zgarishi yangicha siyosiy tafakkur va yangilanish imkoniyatlarini ochadi[7].

Xulosa va takliflar: Siyosiy elita jamiyatning siyosiy tuzilishi va boshqaruvida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Elitaning ta'siri siyosiy qarorlar qabul qilishda, davlat boshqaruvini amalga oshirishda va ijtimoiy stratifikatsiyada ko'rinadi. Ularning xalq bilan o'zaro munosabatlari esa jamiyatning siyosiy barqarorligini ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi. Shu bilan birga, elitaning tarkibi va sirkulyatsiyasi jamiyatdagi o'zgarishlar va rivojlanishning muhim jihati sifatida ko'riladi. Siyosiy elitaning roli va o'rnini to'g'ri anglash davlat boshqaruvida samarali siyosiy strategiyalar ishlab chiqish va amalga oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Pareto, V. (1968). **The Rise and Fall of Elites: An Application of Theoretical Sociology**. Totowa, NJ: The Bedminster Press.
2. Mosca, G. (1939). **The Ruling Class**. New York: McGraw-Hill.
3. Bottomore, T. (1993). **Elites and Society**. London: Routledge.
4. Mills, C. Wright. (1956). **The Power Elite**. Oxford: Oxford University Press.
5. Dahl, R. A. (1971). **Polyarchy: Participation and Opposition**. New Haven: Yale University Press.
6. Higley, J., & Burton, M. (2006). **Elite Foundations of Liberal Democracy**. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
7. Schumpeter, J. A. (1942). **Capitalism, Socialism, and Democracy**. New York: Harper & Brothers.